

ПОЛЕМИЧКИ ДИСКУРС У „ПРИЛОЗИМА ПРОУЧАВАЊУ НАРОДНЕ ПОЕЗИЈЕ”

Данијела Петковић*

Институт за књижевност и уметност, Београд

POLEMICAL DISCOURSE IN THE “CONTRIBUTIONS TO THE RESEARCH ON FOLK POETRY”

Danijela Petković

“Contributions to the Research on Folk Poetry” (1934–1939) was an important journal between the two world wars, which discussed important folkloristic issues. The paper discusses those articles that have a polemical tone. They were devoted to the key folkloristic issues of that time and marked the most important directions of folklore research in the 1930s, such as the study of the age and genesis of folk poetry or different interpretations of some verses. Fierce scientific debates were the manner of that time and an indicator of careful monitoring of scientific events.

Keywords: “Contributions to the Research on Folk Poetry”, polemic, polemical discourse, criticism

На простору некадашње Југославије, од 1934. г. па до избијања II светског рата, кратко је излазио веома запажен фолклористички часопис – *Прилози проучавању народне поезије*¹, који су уређивали Р. Меденица и А. Шмаус. Два пута годишње у чврсто конципираној и доследној форми ово гласило југословенских фолклориста доносило је студије и мање прилоге о најважнијим питањима усмене поезије, затим теренске извештаје, реферате и белешке о новим издањима, као и текућу библиографију. У то време ретка појава – један специјализовани стручни часопис, према уводним речима Г. Геземана у првом броју, био је мерило стања ондашње науке (Геземан 1934: 1) и показатељ главних интересовања фолклориста. Преокупација епском поезијом, сматраном најкарактеристичнијим изразом културе патријархалности, која је поистовећена са темељом народа и државе (Геземан 1934: 1), од почетка је поставила пред сараднике часописа високе захтеве за помним истраживањем ове области, што је у неку руку значило и стално постављање питања и трагање за решењима у јасно омеђеном пољу. То је резултирало мноштвом различитих погледа на исте теме и условило не само размену идеја него и надметање, а стога и неизбежан полемички дискурс. Ако се томе дода и уобичајени методо-

* petkovic.danijela@yahoo.com

¹ Надаље, часопис је обележен скраћеницом *ПППП*.

лошки и стилски принцип тога доба, оштра научна расправа, не чуди што са страница *ППНП*, неприкривено избијају полемички тонови.

Они одзвањају од почетка до краја у отвореним расправама, чланцима који се надовезују као сучељена мишљења и директни одговори на замерке. Негде су то индиректна супротстављања општим, владајућим ставовима у науци, без именовања опонената. Ређе су имплицитне полемике, уобличене као допуна или другачије мишљење на исту тему, док су веома бројни зачеци расправа у кратким критичким освртима на нова издања. Понегде избијају реторички пасажии и полемичке дигресије и у текстовима сасвим другачије природе, у којима се не би могли очекивати, какви су нпр. извештаји о стању епске поезије на терену или чак некролози. У каквом год облику биле – експлицитне или имплицитне расправе, краће дискусије или полемичке дигресије, све их спаја исти тематски оквир и интересовање за невелики опсег важних питања, актуелних управо 30-их година XIX в. Ова питања у *ППНП* покривају неколико области: теорију епског поетског жанра, упоређивање варијаната, проучавање одређених мотива, тумачење појединих стихова, трагање за историјским фактима у епици, и методологију сакупљања, објављивања и проучавања поетске грађе.

Интересовање за теоријска питања епског жанра обухватило је полемике које се тичу старости, настанка, генезе епске песме, као и природе и релација песама дугог и кратког стиха. Проблематика утврђивања старости наше народне епике није било нова, започела је већ хипотезом В. Караџића да су Срби имали „јуначких пјесама од старине” и пре Косовског боја, али да је он био толико силна промена, од које су „почели наново приповиједати и пјевати” (Караџић 1975: 569). У првој половини XX в. питање одређења почетака српске епике је нарочито проблематизовано, а научници су се претежно поделили на две струје, на ону која маркира XVI в. и не одваја време настанка од временна записивања првих песама², и ону која трагове старијих епоха проналази у епским стиховима и прихвата записе и сведочанства учених људи о постојању песама и гусларске традиције и пре XVI в. У *ППНП*, ово питање је актуализовао Р. Меденица већ 1934. г. кроз белешку о *Студијама о народној поезији* С. Стефановића, где хвали његово супротстављање Маретићевим и Серенсеновим тезама о невеликој старости наше епике (Меденица 1934б: 141)³. У следећој свесци, М. Лалевић је подржао Д. Костића само у тврђењу да постоје трагови усменог у бројним писаним споменицима уназад све до XIII века, а његовим доказима је, уз бројне критике на изворе, методологију и начин из-

² У то време још није била позната бугарштина из 1497. г. о Јанковом тамновању, па су најстаријим песамама сматрани записи П. Хекторовића у *Рибању и рибарском приговарању*, из 1556. г.

³ Т. Маретић због непостојања доказа одбацује тврђење да су епске песме постојале пре XVI в., иако ту могућност допушта као претпоставку (Maretić 1966: 26–31), док А. Серенсен почетке бугарштина смешта у XIV, а десетерачких песама тек у XVII в. (Серенсен 1999: 100–108).

лагања, приложио додатну грађу (Лалевић 1934б: 269–271). Ако су ово биле почетне искре, чланак С. Станојевића из 1935. г. о краткорочном чувању „старе традиције” у народној поезији, коју песма памти највише 200 година, или кроз три-четири генерације, био је прави замајац за даље развијање расправе (Станојевић 1935: 1). У њу се посредно, критикујући Маретића и Серенсена, укључио С. Тохол, указујући на сведочанства о постојању народне поезије и пре Косовског боја (Тохол 1935: 235–236), и директно Д. Костић, подсећајући на различите слојеве традиције коју песма веома дуго чува (Костић 1935б: 156–168), на шта му је С. Станојевић одговорио да млађи, новији догађаји, апсорбовани у епском стиху, трајно бришу старије (Станојевић 1936а: 35).

На питања о старости надовезивала су се и питања о настанку и генези епике. Овога пута, фолклористи су се сучељавали око теорије о историјском догађају као почетном импулсу за настанак песме, на једној страни, и на другој око теорије о миграцијама, утицајима и преносу мотива. Најпре је В. Латковић критиковао Кравцовљеву тезу о настанку епике након важног догађаја (Латковић 1934: 264–265), а потом и слична Костићева тврђења о песмама „савременим” и „сатеренским” одређеном историјском збивању по времену и месту настанка (Латковић 1936: 140–150), залажући се за чвршће доказе и проглашавајући оваква тврђења „домишљањима”. Уследио је оштар одговор Д. Костића већ у истом броју (Костић 1936: 150–153), у којем је пред крај склизнуо на лични анимозитет двојице опонената и алудирао на Латковићеву подршку пријатељу, циљајући на Н. Банашевића, с којим је Костић управо водио добро запамћену, жучну расправу у *Српском књижевном гласнику* о генези наше епике и преузимању мотива из западне витешке епике⁴. Одједи овог сучељавања прелили су се делимично и на *ППНП*, где су осим Латковићеве пригушене и недовољно транспарентне подршке Н. Банашевићу (Латковић 1934: 264–265), против његовог претераног инсистирања на изворима појединих наших епских мотива у француско-италијанској витешкој књижевности, устали Д. Костић (Костић 1935а: 32) и овога пута на истој страни с њим С. Станојевић (Станојевић 1936б: 155–156), а затим и Р. Меденица (Меденица 1936г: 300–304). Резултате миграционе теорије прихватао је С. Матић, а за настанак епске поезије истицао је значај епске импровизације. Сматрао је да је славу Гиљфердингу за уочавање особина непоновљивости сваког новог певања неправедно украо Мурко (Матић 1939: 72). Још једну општеприхваћену хипотезу, „теорију прелаза” – о генези поезије од лирике ка епици, коју је између осталих заступао А. Гавриловић, оспоравао је Д. Костић (Костић 1935а: 33–34), а такође и С. Тохол (Тохол 1935: 137).

Неке од фреквентних преокупација у *ППНП* тичале су се одгонетања порекла бугарштица, њиховог имена и релација ових песама и десетерачке епике.

⁴ О овој полемици у *Српском књижевном гласнику* читаоце *Прилога* известио је Р. Меденица кроз две краће белешке (Меденица 1936д: 318; 1936ђ: 318).

Студије посвећене бугарштицама више су теоријске, а мање полемичке, али су се повремено и у њима укрштала копља. М. Лалевић и Д. Костић сагласни су око полууметничког, народског, грађанског извора бугарштица (Костић 1935а: 32; Лалевић 1937: 199), обојица указују на сличност са тужбалицама, али Лалевић истиче да је он први увидео ову аналогију (Лалевић 1936: 73). Д. Костић је близак Кравцову по ставу о књишком, али не и феудалном пореклу бугарштица (Костић 1935а: 32), док С. Тохољ везује песме дугог стиха управо за средњовековну властелу и двор (Меденица 1935в: 138). В. Латковић доводи у сумњу Кравцовљеве тезе о књишком пореклу песама дугог стиха и њиховом познијем настанку од десетерачких песама (Латковић 1934: 266) и исто тако Костићеву тврдњу да су бугарштице и песме краћег стиха постојале напореда (Латковић 1936: 144–148). Потврђујући Геземанове наводе да у *Ерлангенском рукопису* нема бугарштица, А. Шмаус побија Костићеве супротне аргументе којима је покушавао да докаже како се бугарштитички стих силабизирао и потом поделио на два осмерца (Шмаус 1936: 211–221).

Осим у теоријским преокупацијама, различити погледи се укрштају и у проучавању појединих сижејних варијаната. Упоредна анализа варијаната „Хасанагинице“ навела је М. Ђурчина, М. Мурка и К. Георгијевића на размишљање да је ова популарна песма још жива у народу, али је њихове закључке оповргао Р. Меденица, проналазећи у познијим записима утицај објављених варијаната (Меденица 1934а: 135–136; 1938а: 302–303; 1939а: 126–136)⁵. Сличне замјерке о неразликовању народних и књишких варијанта песама о Св. Сави упутио је Р. Меденица и У. Џонићу (Меденица 1935а: 133–134), а занимање за проблематику везану за овај круг песама показао је и кроз белешку о полемици Т. Ђорђевића и А. Гавриловића поводом мотива свечеве одбране манастира (Меденица 1935б: 134–135). Варијанте песама о Савином бекству у манастир С. Станојевић сматрао је познијим наносом, који може погрешно да наведе на закључке о великој старости тих записа (Станојевић 1935: 5–6).

Расправљања о сижејно-мотивским елементима епске поезије нису се много распламсавала. Нпр. примедбе Н. Банашевића Б. Крстићу да не постоји директна сразмера између окултних мотива и старости песме (Банашевић 1935: 169–173), Крстић је демантовао у једном кратком чланку (Крстић 1936: 116–117). У анализи појединих мотива издвајају се још нешто пригушенија критика коју је А. Шмаус упутио Р. Меденици због географског омеђења схеме „гаврана гласоноше“ и уске грађе (Шмаус 1937: 1–20) и другачије тумачење порекла „писања крвљу“ у епској поезији које је понудио Х. Поленако-

⁵ На критику је М. Мурко бурно реаговао, упутивши протестно писмо тадашњем председнику Академије наука А. Белићу. Али, научна објективност није дошла у питање, нити је било поштеде за сараднике *Прилога* и такве угледне научнике какав је био М. Мурко. Понуђено му је љубазно да своје ставове образложи на страницама *Прилога*, али је он одустао од даље полемике (Аранитовић 1984: 85).

вић, инспирисан текстом из *Прилога* на исту тему М. Лалевића (Поленакровић 1937: 129–132).

Полемички дискурс на страницама *ППНП* сусреће се и у радовима посвећеним тумачењу појединих епских стихова. М. Лалевић због тога у два наврата критикује Ј. Продановића (Лалевић 1934а: 139–140; 1938: 294–297), а Д. Костићу погрешно разумевање појединих стихова замерају В. Латковић (Латковић 1937: 150–151), В. Ћоровић (Ћоровић 1938: 53–54) и С. Матић (Матић 1937: 308–313). Ипак, највеће интересовање 30-их година XX в. изазвали су завршни стихови варијанте Старца Милије о Бановићу Страхини. Век након Гетеове збуњености неочекиваним поступком српског јунака, Г. Геземан је поново оживео проблематику управо у *ППНП* (Геземан 1935: 145–156), а дискусија се продужила не само у наредним свескама него и у другим часописима (између осталих, и у часопису *Наш језик*). Две узастопне године *Прилога*, 1935. и 1936, обележило је управо пасионирано тумачење поменутих стихова кроз чланке и белешке о дискусијама на ову тему. И овде су се фолклористи поделили на два табора – малобројнији, у којем су били Г. Геземан (Геземан 1935: 145–156), Д. Костић (Меденица 1936б: 157) и Ј. Продановић (Продановић 1936: 26–32), сматрао је да бан опрашта љуби јер жели да сачува пријатељство са угледном тазбином, док је друга, већа група, у коју су се сврстали Б. Крстић (Крстић 1935: 241–242; Меденица 1936в: 157), Б. Поповић (Поповић 1936: 1–13), В. Томановић (Томановић 1936: 113–115), Д. Вушовић (Меденица 1936а: 157), Т. Ђукић (Ђукић 1936: 115–116), М. Тривунац (Тривунац 1936: 177–189) и Р. Меденица (Меденица 1936в: 157), завршне стихове тумачила као банов раскид с Југовићима. Већ 1937. г. ова дискусија лагано губи замаха, Н. Вулић предлаже прекид хипотеза, признавање нерешивости питања и „враћање мача у корице” (Меденица 1937а: 160), а Р. Меденица коментаришући још један напис Костића о Страхинином опраштању, готово иронично констатује да се аутор трећи пут „навраћа” на последње стихове песме и да изгледа дискусија још није завршена (Меденица 1937б: 323).

Област изучавања за коју није јењавало интересовање фолклориста између два рата била је и трагање за историјским прототиповима епских јунака. И овде су полемичке опаске у *ППНП* биле врло честе, а научници врло искључиви и осетљиви и на најмање „нетачности” идентификације, па су нудили другачија, „поузданија” решења, истовремено указујући на недовољност доказа својих колега при утврђивању околности везаних за Марка Краљевића (Латковић 1934: 267; Шаулић 1937: 263), Милоша Обилића (Динић 1935а: 279; 1935б: 276), Змаја Огњеног Вука (Костић 1939: 95–98), Старине Новака (Станојевић 1937: 148–149), Мијата Томића (Латковић 1935б: 140; Филиповић 1935: 240), Ђерзелеза Алије (Латковић 1935а: 125–126; Марјановић 1936: 100–101; Мирковић 1936: 117–118), Вука Мандушића (Меденица 1934в: 279).

Утиску континуиране дискусије о епској поезији доприносе и бројне белешке које прате све актуелне полемике и у *Прилозима* и у другим часописима⁶, у којима аутори заузимају јасан став и отворено бирају једну страну. Расправе се подстичу и хвале се они који доводе у питање и актуелна и давно прихваћена гледишта. Поједине белешке, које потписују уредници, а међу њима најчешће Р. Меденица, нимало нису неутралне, како би било очекивано, па се кроз њих такође критичком суду подвргава методологија сакупљања, објављивања, проучавања и превођења поетске грађе, чиме се уредништво укључује у општу полемику против честих грешака у овим областима фолклористичке делатности. Нпр. кроз више пута поновљену критику упућену Н. Шаулићу (Меденица 19386: 303; 19396: 144–145) или Д. Тешовићу (Филиповић 1937: 157) због неадекватног објављивања грађе, без података о информаторима и околностима бележења, апеловало се на прихватање научне методологије теренског рада, коју су промовисали М. Мурко и Г. Геземан, али је још дуго у првој половини XX века наилазила на отпор сакупљача. Исто тако, аутори бележака су критиковали одсуство научне инвентивности, препричавање туђих запажања, остајање на старим закључцима, неутемељене судове, баналности, непознавање грађе, литературе или лоше знање српског језика код страних тумача наше епске поезије. Иако су високо вредновали критички дух и постављање питања и тамо где се мисли да их више нема, упозоравали су да није довољно само „наоружати се упитницима” на несигурном терену, а не наћи решење (Динић 1935: 276), нити отићи у другу крајност и дивити се лепоти епике или писати о њој површно, с романтичарским заносом, па макар то долазило из пера С. Пандуровића (Лалевић 1935: 277). Белешке су тако, напоређо с осталим студијама и чланцима, кроз општи полемички тон упућен и домаћим и страним, и афирмисаним и неафирмисаним научницима, вајале и усмеравале међуратне фолклористе.

Може се закључити да су овакви полемички прилози, посвећени кључним фолклористичким питањима, маркирали најважније правце истраживања српског фолклора 30-их година XX века. Жустре научне расправе биле су не само манир тога доба него и показатељ посвећеног праћења научних дешавања и живог интересовања за сличну проблематику, а енергична размена идеја и директно, нескривено сучељавање ставова стварали су утисак континуиране полемике, расправе у наставцима, својеврсног научног надметања, које је јужнословенској фолклористици тога доба дало силан замах.

⁶ М. Матицки запажа да су се у овој рубрици водиле полемике, коментарисали и пратили радови посвећени фолклору, чак и из лингвистичких, историјских и педагошких гласила (Матицки 1979: 366).

Литература

- Аранитовић 1984:** Аранитовић, Д. Проф. Радосав Меденица о покретању часописа „Прилози проучавању народне поезије“. – *Народно стваралаштво – Folklor* 1–4, 1984, 79–86.
- Банашевић 1935:** Банашевић, Н. О важности проучавања мотива народне поезије. – *ППНП* II, 2, 1935, 169–173.
- Геземан 1934:** Геземан, Г. Реч унапред. – *ППНП* I, 1, 1934, 1.
- Геземан 1935:** Геземан, Г. О Бановићу Страхињи. – *ППНП* II, 2, 1935, 145–156.
- Динић 1935а:** Динић, М. Dragutin Kostić, Miloš Kopilić – Kobilic – Obilić. – *ППНП* II, 2, 1935а, 269–270.
- Динић 1935б:** Динић, М. Ј. Š–č, Miloš Kobilic – Hrvat?. – *ППНП* II, 2, 1935б, 276.
- Ђукић 1936:** Ђукић, Т. Наставак. – *ППНП*, III, 1, 1936, 115–116.
- Караџић 1975:** Караџић, В. С. Предговор. – У: *Српске народне пјесме I. Сабрана дела Вука Караџића. Књ. 4.* Пр. В. Недић. Београд: Просвета, 1975, 553–583.
- Костић 1935а:** Костић, Д. Разликовање народних епских песама – *ППНП* II, 1, 1935а, 30–34.
- Костић 1935б:** Костић, Д. Неколико бележака о народној традицији. – *ППНП* II, 2, 1935б, 156–168.
- Костић 1936:** Костић, Д. Одговор. – *ППНП* III, 1, 1936, 150–153.
- Костић 1939:** Костић, Д. Откуд Змај-Огњаном Вуку тај надимак. – *ППНП* VI, 1, 1939, 95–98.
- Крстић 1935:** Крстић, Б. Значење завршних стихова песме Бановић. – *ППНП* II, 2, 1935, 241–242.
- Крстић 1936:** Крстић, Б. Старост окултних мотива у нашим народним. – *ППНП* III, 1, 1936, 116–117.
- Лалевић 1934а:** Лалевић, М. Јаша Продановић: *Наша народна књижевност*. – *ППНП* I, 1, 1934а, 139–140.
- Лалевић 1934б:** Лалевић, М. Драг. Костић: *Старост народног епског песништва нашег*. – *ППНП* I, 2, 1934б, 269–271.
- Лалевић 1935:** Лалевић, М. Сима Пандуровић: Један значај народне поезије. – *ППНП* II, 2 (1935): 277.
- Лалевић 1936:** Лалевић, М. Однос и везе бугарштица и тужбалица. – *ППНП* III, 1, 1936, 50–73.
- Лалевић 1937:** Лалевић, М. Бугарштице и уметничка песма. – *ППНП* IV, 2, 1937, 174–199.
- Лалевић 1938:** Лалевић, М. Две антологије народног песништва. – *ППНП* V, 2, 1938, 294–300.
- Латковић 1934:** Латковић, В. Једна руска студија о нашим народним песмама. – *ППНП* I, 2, 1934, 263–269.
- Латковић 1935а:** Латковић, В. Две студије г. Олесницког о личности Ђерзелез Алије. – *ППНП* II, 1, 1935а, 123–126.

- Латковић 1935б:** Латковић, В. Стјепан Бановић: „Kad je živio Tomić Mihovil?“. – *ППНП* II, 1, 1935б, 140.
- Латковић 1936:** Латковић, В. Драг. Костић: Песма о верном слуги (Прилог проучавању народног епског песништва). – *ППНП* III, 1, 1936, 137–202.
- Латковић 1937:** Латковић, В. Крешимир Георгијевић: Српскохрватска народна песма у пољској књижевности. – *ППНП* V, 1, 1937, 149–151.
- Марјановић 1936:** Марјановић, Д. Проблем Ђерзелез Алије. – *ППНП* III, 1, 1936, 90–101.
- Матић 1937:** Матић, С. Драгутин Костић: *Тумачења друге књиге* „Српских народних пјесама“ Вука Ст. Караџића. – *ППНП* V, 2, 1937, 308–313.
- Матић 1939:** Матић, С. Белешка о епској импровизацији. – *ППНП* VI, 1, 1939, 70–75.
- Матицки 1979:** Матицки, М. Прилози проучавању народне поезије (1934–1939). – *Н. саст. Слав. у Вукове дане* 9, 1979, 361–367.
- Меденица 1934а:** Меденица, Р. *Хасанагиница у народу*. – *ППНП* I, 1, 1934а, 135–136.
- Меденица 1934б:** Меденица, Р. Др. Светислав Стефановић: *Студије о народној поезији*. – *ППНП* I, 1, 1934б, 140–141.
- Меденица 1934в:** Меденица, Р. Магазин сјеверне Далмације 1934“. – *ППНП* I, 1, 1934в, 278–279.
- Меденица 1935а:** Меденица, Р. Урош Џонић: Свети Сава у народним и уметничким песмама. – *ППНП* II, 1, 1935а, 133–134.
- Меденица 1935б:** Меденица, Р. Тих. Р. Ђорђевић: Свети Сава и Хасан-паша. – *ППНП* II, 1, 1935б, 134–135.
- Меденица 1935в:** Меденица, Р. Сава Р. Тохолъ: *Наша народна епика*. – *ППНП* II, 1, 1935в, 136–138.
- Меденица 1936а:** Меденица, Р. Д. Вушовић: Значење завршних стихова у народној песми „Бановић Страхиња“. – *ППНП* III, 1, 1936а, 157.
- Меденица 1936б:** Меденица, Р. Д. Костић: Значење завршних стихова у народној песми „Бановић Страхиња“. – *ППНП* III, 1, 1936б, 157.
- Меденица 1936в:** Меденица, Р. Бранислав Крстић: Још нешто о завршним стиховима песме „Бановић Страхиња“. – *ППНП* III, 1, 1936в, 157.
- Меденица 1936г:** Меденица, Р. Др. Никола Банашевић: *Циклус Марка Краљевића и одјеци француско-талијанске витешке књижевности*. – *ППНП* III, 2, 1936г, 300–304.
- Меденица 1936д:** Меденица, Р. Драг. Костић: Најновији прилози проучавању народне поезије. – *ППНП* III, 2, 1936д, 318.
- Меденица 1936ђ:** Меденица, Р. Н. Банашевић: О постанку Маркова циклуса. – *ППНП* III, 2, 1936ђ, 318.
- Меденица 1937а:** Меденица, Р. Никола Вулић: Бановић Страхиња. – *ППНП* IV, 1, 1937а, 160.
- Меденица 1937б:** Меденица, Р. Драг. Костић: Завршно о завршним стиховима у Вукову Бановићу Страхињи. – *ППНП* IV, 2, 1937б, 323.

- Меденица 1938а:** Меденица, Р. Др. Крешимир Георгијевић: Муркова Хасанагиница. – *ППНП* V, 2, 1938а, 302–303.
- Меденица 1938б:** Меденица, Р. Новица Шаулић: *Српске народне пјесме*, књ. I. – *ППНП* V, 2, 1938б, 303.
- Меденица 1939а:** Меденица, Р. Dr. Matthias Murko: Das original von Goethes „Klaggesang von der edlen Fräulein des Asan Aga“ (Asanaginica) in der Literatur und im Volksmunde durch 150 Jahre. – *ППНП* VI, 1, 1939а, 126–136.
- Меденица 1939б:** Меденица, Р. Новица Шаулић: Вук Лопушина. – *ППНП* VI, 1, 1939б, 144–145.
- Мирковић 1936:** Мирковић, Н. Место рођења Ђерзелез Алије. – *ППНП* III, 1, 1936, 117–118.
- Поленакловић 1937:** Поленакловић, Х. Неколико још примера о писању крвљу у нашој књижевности. – *ППНП* IV, 1, 1937, 129–132.
- Поповић 1936:** Поповић Б. О „последњим стиховима“ песме „Бановић Страхиња“. – *ППНП* III, 1, 1936, 1–13.
- Продановић 1936:** Продановић, Ј. Бановић Страхиња и његова љуба. – *ППНП* III, 1, 1936, 26–32.
- Серенсен 1999:** Серенсен, А. *Прилог историји развоја српског јуначког песништва*. Београд: З. за уџб. и наст. средс.: Вукова задужбина; Н. Сад: М. српска, 1999.
- Станојевић 1935:** Станојевић, С. Неколико бележака о народној традицији. – *ППНП* II, 1, 1935, 1–7.
- Станојевић 1936а:** Станојевић, С. Још о старини наше народне традиције. – *ППНП* III, 1, 1936а, 32–35.
- Станојевић 1936б:** Станојевић, С. Н. Банашевић: *Циклус Марка Краљевића и одјаци француско-талијанске витешке књижевности*. – *ППНП* III, 1, 1936б, 155–156.
- Станојевић 1937:** Станојевић, С. Једна бугарска расправа о Старини Новаку. – *ППНП* IV, 1, 1937, 148–149.
- Томановић 1936:** Томановић В. Још о Бановићу Страхињи. – *ППНП* III, 1, 1936, 113–115.
- Тохолъ 1935:** Тохолъ, С. Закључивање о старости епских песама по њиховој садржини. – *ППНП* II, 1, 1935, 227–237.
- Тривунац 1936:** Тривунац, М. Бановић Страхиња. – *ППНП* III, 2, 1936, 177–189.
- Ћоровић 1938:** Ћоровић, В. Остоја Рајаковић Угарчић. – *ППНП* V, 1, 1938, 53–56.
- Филиповић 1935:** Филиповић, М. Мијат Томић. – *ППНП* II, 2, 1935, 239–241.
- Филиповић 1937:** Филиповић, М. Три збирке приповедака из Јужне Србије. – *ППНП* IV, 1, 1937, 155–157.
- Шаулић 1937:** Шаулић, Н. Тајна Марка Краљевића. – *ППНП* IV, 1, 1937, 261–264.
- Шмаус 1936:** Шмаус, А. Има ли бугарштина у *Ерлангенском рукопису*?. – *ППНП* III, 2, 1936, 211–221.
- Шмаус 1937:** Шмаус, А. Гавран гласоноша. – *ППНП* IV, 1, 1937, 1–20.

Maretić 1966: Maretić, T. *Naša narodna epika*. Beograd: Nolit, 1966.